

Kölcsey Ferenc (Szatmárceke, Művelődési Ház, Kölcsey-emlékszoba)

Kölcsey Ferenc, az országgyűlési követ

POMOGÁTS BÉLA

Mint az köztudott, a korábban elsősorban kritikusként, költőként és filozófusként tevékenykedő Kölcsey érdeklődése az 1820-as évek második felében fordult erőteljesebben a közélet felé. 1829-ben Szatmár vármegye aljegyzőjévé választották, majd 1832 és 1834 között – mint a megye két követe közül az egyik – részt vett az 1832–36-os pozsonyi országgyűlésen (a másik követ jóbarátja, a reformok iránti elkötelezettségéről ismert országos jelentőségű politikus, Kende Zsigmond volt). Két esztendei fáradhatatlan munka után azért mondott le mandátumáról, mert az őt küldő megye vezetése időközben megváltozott, és az új tisztségviselőktől olyan utasításokat kapott, amelyeket nem tudott összeegyeztetni lelkiismeretével, illetve szabadelvű és népbarát meggyőződésével. Mindazonáltal kétségtelen, hogy Kölcsey két esztendőn át tartó országgyűlési szerepvállalása maradandó módon hozzájárult ahhoz, hogy a pozsonyi diéta az országos reformpolitika stratégiai műhelye legyen.

Érdeemes felidézni azt a két (különben ugyanazon a napon: 1832. november 6-án) tartott beszédét, amelyet követté választása előtt, majd megválasztása után tartott a nagykárolyi megyegyűlésen. „Mi lehet – hangzik az első beszéd – tiszteletre méltóbb, mint az egész hazát egy testben előterjesztve szemlélni? Mi lehet elragadóbb tekintet, mint midőn király és nemzet kölcsönös frigyben lépnek fel; s egyesített jogokkal hozzák a törvényt, mely szabad embereket kötelez? E jelenet érdeke nem veszthet

semmit, bár gyakran, bár naponként előforduljon. Mert a nagynak, a felségesnek behatása győzedelmes erővel kapja meg lelkeinket. Nagy pedig és felséges a gondolat, mely e törvényhozási egyesületben fekszik; az egyesületben, hol közügy és magányos jogok, királyi hatalom és népszabadság egymást testvériesen mérsékelik: ki e gondolatot teljes kiterjedésében felfogta, az érzi: mi különbség van a föld közt, melyhez valakit történet ragaszt; s a haza közt, mely a szívben él, s míg az el nem romlott, bármi ég alatt, bármi folyók partjain élni fog.”

Követté választása után pedig a következő beszéddel köszöntö meg azt a bizalmat, amellyel a megyegyűlés az országgyűlésbe delegálta: „Követté lett választásomban, a köz bizodalom e nyil-

Elhangzott Nagykárolyban a *Kölcsey idősrűsége* címmel a költő születésének 225. évfordulója alkalmából rendezett tanácskozáson, 2015. augusztus 6-án.

vános kijelentésében bírom a legszebb koszorút, melyet szabad férfiak magok polgártársának nyújthatnak. Ily megtiszteltetés kétség kívül legforróbb hálámát érdemli. De köszönet, mely szóval mondatik, nem egyéb, mint üres hang. Való köszönet csak tett által mutatatik meg, csak teljesítés által bizonyíttatik be. Ha majd a pályán, melyre lépendő vagyok, tiszta hazafiúsággal járandok; ha a közjó szerelme, a haza szent ügye mellől sem remény, sem félelem nem vonhat el; ha visszatértemkor a Tekintetes Rendek arcain meglegedés vonásait fogom olvasni: akkor, és csak akkor leszen köszönetem lefizetve. Addig engedjék meg a Tekintetes Rendek, hogy némán rejtsem a hálát szívembe, e szívbe, mely hazámé volt és marad mindenkor.”

A két, most idézett beszéd az új országgyűlési követ eszmei és erkölcsi hitvallását öntötte szavakba. Kitészik belőlük, hogy aki előadta, nem pusztán politikusi tennivalók sorának tekintette a rá váró feladatokat, hanem lelkiismereti és közösségi küldetésnek. Aki fellapozza Kölcsey országgyűlési megszólalásait, meggyőződhet arról, hogy ezt a nagy felelősségtudattal ellátott küldetést mindig

a nemzet – illetve a nemzet teljes jogú részének akkoriban még nem számító népi, vagyis paraszti, kézművesi társadalmi csoportok – érdekében vállalta magára.

Jelen írásomban csak röviden utalok arra, hogy az előbb jelzett morális elkötelezettség milyen diétai felszólalásokban kapott hangot. *A magyar nyelv ügyében* elhangzott 1833. január 8-i felszólalás a magyar nyelv hivatalossá tétele érdekében emelt szót, tekintettel arra, hogy a főrendi tábla még mindig ragaszkodott ahhoz, hogy az alsótábla latinul küldje meg számára a hozott határozatokat. Ebben a tekintetben erős vita alakult ki az alsó- és a felsőtábla között, amelynek során (többszöri üzenetváltás folyamatában) Kölcsey Ferenc a következőkben tett hitet az anyanyelvű törvénykezés szükséges volta mellett: „Hazai nyelvvel szabad, meg nem korlátozott élhetés, és így a természeti jogok egyik legfontosabbika forog fenn; s erre törekedni, ezt szüntelen el nem fordított tekintettel kísérni, a hazafiúságnak, a nemzetiségnek elengedhetetlen kívánata; mert régi lakjából s földéről ki lehet űzni a nemzetet, s egy más földön megtelepedve mégis nemzet maradhat: de a nyelvtől megfosztott nép többé nem él. – A mi őseink elébbi hazájokat elhagyván, itt alkottak újat magoknak, mert nyelveket ide hozván, ide hozták a hazát is, és a nemzetet.”

Hasonló határozottsággal állott ki amellett, hogy Erdélyt és a Részeket (a Partiumot) a sokévszázados külön igazgatás és törvénykezés után végre egyesíteni kell a Magyar Királysággal. Az 1833 márciusában az erdélyi kérdéstről tartott országgyűlési vitában egyértelműen a közjogi tekintetben két részből álló ország alkotmányos és kormányzati egyesítése mellett érvelt. Bíráló szavakkal beszélt arról, hogy az országgyűlés mindig előzékenységet tanúsított a királyi hatalom kívánságainak teljesítésében, ezért is elvárható, hogy a hatalom ne gördítsen akadályokat a két országrész alkotmányos egyesítése elé. „A törvény – érvelt – egyformán kötelez kormányt és nemzetet; s ami minket illet. Mikor nem teljesítők azt, amire magunkat országgyűlési cikkelyeink által ajánlottuk? Határozott katonaság? Megadtuk. Kivettetett az adó? Behajtottuk. Ígértünk segedelmet? Megfizettük. De íme század óta kívánjuk Erdélyt egyesíteni; s Erdély mind e mai napiglan egyesítve nincs. Kérjük az országot kiegészíteni, s az országot mind e napiglan kiegészítve nincs.”

A. J. Groitsch: A felsőtábla ülésterme 1836-ban a pozsonyi országgyűlésen, lavirozott tusrajz (Magyar Nemzeti Galéria)

„Mikor életemben először magyar ruhát szabattam, németül alkudtam a szabóval; mikor először magyar versecskét nyomtattam, németül írt kötelezést íratott alá nyomtatóm; mikor először magyar leányba szerelmes valék, németül kellett hozzá édes szavakat firkálnom: s mindezek után mi különös van benne, ha a magyar vármegyei követ az országgyűlés küszöbén németül kérdeztetik ki?”

(Kölcsey Ferenc: *Országgyűlési Napló*)

A reformországgyűlések, így az 1832–36-os is, a magyar állam működésének jelöltek ki új és korszerű irányvonalat. Ezek közé tartozott a vallásszabadság ügye is, amely nemzedékről nemzedékre újra és újra tárgyalóasztalra került. Kölcseynek az országgyűlés 1833. július 4-i ülésén, *A vallás ügyében* címmel előadott beszéde ismét szóvá tette a vallásfelekezettek egyenlő jogállásának kívánságát, és ennek során nagy hangsúllyal követelte a már korábban (kompromisszumok nyomán) megalkotott vallási törvények következetes érvényesítését. Kölcsey felszólalásában a következőket olvashatjuk: „Nemzet hozta a törvényt, s kötelessége is azt oltalmazni; vér ömlött a békekötésekért, s azokat elődeink iránti hálátlanság s merném mondani, vérárlás vétké nélkül semmivé tétetni nem hagyhatjuk; s midőn a törvényhatóságok hasonlóan többsége az ügyet kivívatni kívánja, mi leszen, ha a nemzeti óhajlás kevesek ellenkezése által sikeretlenné tétetik? De mi leszen ez úton országgyűlési tanácskozásainkból is?”

Kölcsey Ferenc majdhogynem minden fontos ügyben hallatta szavát, és mindig az igazságosság, a méltányosság, az ország előrejutása mellett érvelt. Hivatkozhatom továbbá 1833–1834-es felszólalásaira, amelyek az országgyűlés Pestre történő áthelyezését, a királyi udvar magyarországi székhelyének létrehozását, a lengyel nemzet orosz elnyomása ellen kibontakozó tiltakozást, a papi dézsma ügyének rendezését, az örökös váltság lehetőségét (tudniillik azt, hogy a jobbágyi sorban élők megválthassák szabadságukat), az úriszék jogállásának korlátozását és külön kiemelve a szólásszabadság biztosítását szorgalmazták. *A szólásszabadság ügyében* címet viselő szónoki remeklést külön is megemlíteném. „A szólásszabadság, Tekintetes Rendek – írja Kölcsey – egyike a tiszteletről legméltóbb jogoknak oly nemzetnél, mely századok óta meggyéknél s országosan gyülekezik, s a maga sérelmei és kívánságai felett élő szóval szokott értekezni. S nálunk annál tiszteletről méltóbb, mivel itt a sajtószabadság eltapodva van, s érzelmeinket és gondolatainkat egymással megszorítás és akadály nélkül közölni, csak gyűlési beszédek által lehetséges.”

Sorolhatnám tovább a Kölcsey Ferenc által az országgyűlésen megszólaltatott országos kérdéseket és kívánságokat, de úgy gondolom: az imént érintettek is azt igazolják, hogy a Szatmár megyei követ valóban országos feladatok megoldását sürgette, egy európai Magyarország felépítése előtt egyengette az utat, és nagy szakismerettel, egyszersmind férfias eltökéltséggel szorgalmazta az ország megújítását. Ugyanez az intellektuális és erkölcsi erő nyilvánult meg Kölcsey egyik legfontosabb – rendkívül színvonalas és mértéktartó, ráadásul ma is „olvasmányosnak” bizonyuló – beszámoló-sorozatában. Az 1832. december 11-től 1833. augusztus 19-ig, tehát valamivel több mint kilenc hónapon keresztül vezetett *Országgyűlési Napló* című munkájában nem csupán a magyar parlamentarizmus és közélet aligha túlbecsülhető eseménytörténete bontakozik ki előttünk, hanem a költő és politikus személyes és vallomások önéletrajza is. Ebben a művében Kölcsey nem egyszerűen az országgyűlési munka köznapi eseményeit mutatja be; nem pusztán azokról a családaisairól ad számot, amelyeket az ország javát szolgáló javaslatok elgáncsolása miatt kellett átélnie, és nem is csak saját – gyér számú – politikai sikereiről emlékezik meg. Mindezek mellett megörökíti a maga személyes életét, lelki vívódásait is. A *Napló* úgy is olvasható, mint egy nehéz küzdelmeket vállaló és megvívó államférfi regénye: mint egy igazi politikai regény.

A mű elbeszélő irodalmunk ritka tüneménye, amely érdekességében, elemző készségében és persze személyességében méltó társa lehetne Kemény Zsigmond, Eötvös József és Jókai Mór politikával nem egyszer átszőtt reformkori szépprózai munkáinak. Az *Országgyűlési Napló* arra figyelmeztet, hogy régebbi irodalmunknak és publicistikánknek számos olyan – kellő mértékben talán még nem méltatott – alkotása van, amely felfedezésre és megbecsülésre vár. Kölcsey Ferenc életműve ilyen megfontolást érdemlő kihívásokkal ostromol bennünket. Amíg

Kölcsey Ferenc

SZÉP ERDÉLY...

[Töredék]

Szép Erdély barna fürtü
Leánya, hű anyám,
Tekints az égi lakból
Még egyszer vissza rám.
Im elhagyott hazádon
Pusztulat átka leng;
Erdély ledőlt, s fölötté
Fiad keserve zeng.

1838

szüksége és értelme van annak, hogy fontolóra vegyük múltunk tanulságait, Kölcsey politikai írásai nem veszítik el időszerűségüket.

Batthyány Gyula: *Reformkor*, vegyestechnika, papír, 33 x 22 cm (Fotó: Kieselbach Galéria)